

Dr. Med. EILHARD VON DOMARUS, *Das Denken und seine krankhaften Störungen*. (Würzburger Abhandlungen aus dem Gesamtgebiet der Medizin) Leipzig; Verlag von CURT KABITSCH 1929. Prijs 6 mark.

Alleen die psychiaters, die m.i. terecht van meening zijn, dat phaenomenologische onderzoekingen, ook al staan zij geheel los van elke nosologische systematiek, noodzakelijk zijn om aan de oneindig groote verscheidenheid van het psychisch beleven recht te laten wedervaren, alleen die psychiaters zullen met eenige toegevendheid dit zeer gedrongen, al te zwaarwichtige werk ten einde lezen. Zij zullen zich dan ongetwijfeld min of meer voor hun moeite beloond achten, door vele scherpzinnige opmerkingen. Dat het mij niet gelukt is, ondanks goeden wil en ernstige inspanning, een heldere voorstelling te krijgen van de beteekenis van de ontwikkelde denkbeelden: ik ben zoo vrij dit den schrijver als een fout aan te rekenen. De inhoud in het kort weer te geven is mij niet mogelijk. In het eerste gedeelte behandelt DOMARUS de definitie van logisch denken. Vervolgens bespreekt hij de autonomie en heteronomie, de feiten van het bewustzijn, de psychologie van de uitdrukking, de taal, om na uiteenzettingen over de werkelijkheids-sferen en het denken het vraagstuk der geestesziekten te behandelen. Dan volgen in het tweede gedeelte de stoornissen in het logisch denken, welke de schrijver in materieele, catagorieele, formeele stoornissen en stoornissen in den inhoud indeelt.

H. C. RÜMKE.

Prof. Dr. W. NEUMANN, *Die Klinik der Tuberculose Erwachsener*, Zweite erweiterte und verbesserte Auflage mit einem Anhang: *die Röntgendiagnose der Lungentuberculose*, von Dr. FELIX FLEISCHNER. Wien. Verlag von JULIUS SPRINGER 1930. Prijs 36 mark, geb. 39.60 mark.

Een tweede uitgave van het voor het eerst in 1923—1925 verschenen boek. Als uitbreiding zijn verwerkt de zienswijzen van den schrijver over kunstmatigen pneumothorax, tuberculine-behandeling, terwijl als tweede deel de Röntgendiagnose besproken wordt door FLEISCHNER. Het werk is verdeeld in hoofdstukken over de methode van het onderzoek, de verschillende vormen der longtuberculose, de niet-tuberculeuse topaandoeningen en de z.g.n. longtopcatarrhen, tenslotte de Röntgenologie. De schrijver heeft het zich zelf niet gemakkelijk gemaakt en daardoor ook zijn lezers niet. Soms krijgt men den indruk door de vele boomen het bosch niet meer te zien. Het werk is zeer persoonlijk geschreven, waardoor men volkomen op de hoogte kan komen van 's schrijver's eigen inzichten. Intusschen is er zóó veel literatuur in verwerkt, dat het werk gaat lijden aan de nadelen van goede eigenschappen. De rustige gedachtengang wordt verstoord door steeds weer aanhalingen en opvattingen van anderen. De schrijver is echter zelf zoo productief in zijn artikelen (36 in 12 jaar), dat hij er waarschijnlijk geen last van heeft. Voor gewone lezers is het echter soms wel wat machtig. Bovendien schijnt hij gaarne de minst voor-

komende verschijnselen voorop te stellen, waarna de gewone dingen achteraan komen. Het is natuurlijk mogelijk, dat zijn materiaal te Weenen hiertoe aanleiding geeft.

De anamnese en het physische onderzoek zijn haarfijn uitgeplozen, zóó haarfijn, dat men den schr. in vorige recensies vroeg of dit nu wel wenschelijk was. Zelfs ervarenen kunnen den indruk krijgen, dat zij volslagen leek zijn op het gebied van anamnese en onderzoek. Zeer juist heeft hij, naar mijne meening, nog eens den nadruk gelegd op het palpeeren van de milt. Vroeger of later zal men betreuren dit onderzoek overgeslagen te hebben.

De indeeling der tuberculose is ook weer zoo uitvoerig, dat men wel eenigen tijd bij NEUMANN gewerkt mag hebben, alvorens zijn indeeling naar waarde te kunnen schatten. Wat de pneumothorax-behandeling betreft, neemt hij het standpunt in diergenen, die vrij groote hoeveelheden inblazen met vrij groote tusschenpoozen. Voor den arts natuurlijk aangenamer, doch voor de practijk schijnen kleinere hoeveelheden lucht, met veelvuldiger bijvullingen, geschikter.

Om de pleuritis exsudativa tegen te gaan, geeft hij prophylactisch tuberculine-injecties en zou daardoor slechts 5 pCt. exsudaten krijgen. Benijdenswaardig om dit percentage zoo te kunnen drukken. Ook zou de pleuritis exsudativa sneller verdwijnen, als men maar tuberculine geeft. In verband met de tuberculinebehandeling raadt hij aan zoo spoedig mogelijk de optimale dosis te bereiken, waarbij men geene algemeene koortsreacties krijgt en toch in contact is met den tuberculeusen haard. Het moet benijdenswaardig zijn op een dergelijke wijze tuberculine te kunnen toepassen!

Het artikel van FLEISCHNER doet veel rustiger aan. Weinig aanhalingen, veel kennis en daardoor aantrekkelijk en leerzaam. Intusschen zal FLEISCHNER veel geleerd hebben van de samenwerking met NEUMANN, die veel differentiatie en perspectief ziet in de verschillende ziektevormen.

Alles bij elkaar genomen een moeilijk boek, dat in de handen van iemand, die nu eens iets weten wil van de nieuwere beschouwingen op het gebied der tuberculose, niet tot zijn recht komt, doch dat een groot materiaal van bijzonderheden bevat, hetgeen van groote waarde kan zijn in bepaalde gevallen.

P. J. L. DE BLOEME.

Dr. E. H. B. VAN LIER, arts, *Gezondheidsleer van de Voortplantingsorganen*, met een voorwoord van Prof. TH. M. VAN LEEUWEN, Groningen, P. NOORDHOFF N.V. 1930 Pr. f 0.90.

Aangezien het nog steeds een geschilpunt is, of het onderwijs in geslachtelijke gezondheidsleer voor klasse-onderwijs geschikt is, heeft VAN LIER de behandeling van dit onderwerp in zijn vroeger verschenen „*Gezondheidsleer*” ten dienste van verpleegsters, de scholen en het huisgezin met opzet achterwege gelaten. Voor hen, die dit als een gemis gevoelden, is thans een afzonderlijk geschrift verkrijgbaar gesteld, waar in een vijftigtal bladzijden, op eenvoudige en kiesche wijze, datgene uit het gebied der sexueele hygiëne